УДК 372.8 (372.83+372.893) + 37.025.7 + 37.036.5
DOI 10.33251/2522-1477-2020-8-112-118

РЯБОВОЛ Лілія Тарасівна,
доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри державно-правових дисциплін та
адміністративного права,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка
ORCID 0000-0003-3558-2103

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ У СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ПРЕДМЕТІВ

У статті встановлено, що креативність є інтегрованим, цілісним явищем, яке передбачає відхід від стереотипного мислення. Виявлено, що, як багатоаспектне поняття, креативність позначає: якісну характеристику особистості; творчу діяльність, спрямовану на генерування нових ідей, рішень; креативне / творче мислення, що уможливорює прийняття нестандартних рішень; результат такої діяльності. Аналіз програм навчальних предметів «Історія України та Всесвітня історія» і «Громадянська освіта» для 10-11 класів дозволив зробити висновок, що дидактично-методичний потенціал цих курсів є суттєвим для розвитку креативності/творчості особистості.

Ключові слова: креативне мислення, ініціативність, історія, громадянська освіта, методично-дидактичний потенціал, методична система.

Постановка проблеми. «Креативність – це тренд 21 століття! Креативна економіка, креативні міста, креативні індустрії, креативне мислення, креативні простори, креативний клас – нові поняття в нашій країні, але добре відомі в розвинених країнах світу» [7]. З цим гаслом культурно-освітнього проекту «Креативна Країна» не можна не погодитися. Як ознака особистості креативність означає здатність продукувати нові ідеї, знаходити оригінальні рішення, застосовуючи нетрадиційні способи мислення.

У вітчизняному освітньому законодавстві термін «креативність» не використовується. Аби вказати на відповідні вміння того, хто навчається, переважно послуговуються терміном «творчість» та / або «ініціативність» і похідними від них. Зокрема це пов'язане з тим, що саме такі терміни використано у керівних документах ЄС, зобов'язання імплементувати які взяла на себе Україна, обравши європейський вектор розвитку. Звернемося до Рекомендації 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя – європейські еталонні рамки» (далі – Рекомендація), в якій вказано на такі компетенції, як: спілкування рідною мовою; спілкування іноземними мовами; знання математики та загальні знання у сфері науки і техніки; навички роботи з цифровими носіями; навчання заради здобуття знань; соціальні та громадянські навички; ініціативність та практичність; обізнаність і самовираження у сфері культури. У документі акцентовано, що важливими для всіх перелічених компетенцій є критичне мислення, творчість, ініціативність, вміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики, приймати рішення, конструктивно керувати емоціями. Безпосередньо ініціативність і практичність передбачають вміння особи втілювати в життя ідеї, що включає творчість, інноваційний підхід і ризикованість, мотивацію і визначення методу досягнення цілей, випереджувальний проектний менеджмент (вміння планувати й організовувати проекти для досягнення цілей, керувати і делегувати, аналізувати, спілкуватись, опитувати, оцінювати та записувати, вести переговори, працювати поодиночці та в команді) [10].

З урахуванням положень згаданої Рекомендації у преамбулі до Закону України «Про освіту» зазначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей [9]. У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (далі – Державний стандарт) розвиток інтелекту дитини, її критичного і творчого мислення віднесено до основних завдань освітньої галузі «Суспільствознавство» [8].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Як предмет дослідження, креативність і творчість учнівської та студентської молоді викликає науковий інтерес представників різних галузей знань. З позицій психології її вивчали Р. В. Белоусова, Н. І. Булка, С. О. Бурчак, А. Ю. Гарнаєва, Л. І. Дідковська, А. А. Дереча, І. В. Кукуленко-Лук'янець, М. С. Пущенко, В. І. Фадєєв, Т. А. Ярушина та ін. Педагогічні аспекти креативності розробляли І. А. Зязюн, І. В. Гриненко, Л. О. Мільто, М. Ю. Семенюк, А. В. Хуторской, О. М. Чудакова та ін. Проте, проблема розвитку креативності/творчості у старшокласників у процесі навчання суспільствознавчих предметів висвітлена не достатньо повно, чим і зумовлена тема й мета нашої статті.

Мета статті. Провести аналіз навчальних програм суспільствознавчих предметів і визначити методично-дидактичний потенціал суспільствознавчих предметів для розвитку креативності старшокласників.

Виклад основного матеріалу дослідження. До співвідношення понять «креативність» і «творчість» існують різні наукові підходи. За результатами узагальнення відповідного наукового контенту Л. І. Ткаченко констатує, що творчість визначають як процес діяльності зі створення інноваційного продукту та результат (наслідок) цієї діяльності, в якому можна визначити матеріальну або духовну цінність. Спонукальною причиною до цього є мотивація, що задається внутрішніми здібностями (потребами самореалізації) людини та зовнішніми обставинами (умовами) – соціальною та матеріальною сферами. Креативність розуміють як здатність особистості до варіативності, гнучкості, інноваційності мисленнєвої діяльності, отже, як те, що передує творчій дії, та акцентують, що креативність – не вроджена характеристика індивіда, а якість особистості, що може бути сформована за особливих умов виховання і навчання (розвиток особистості, мотивація до творчої діяльності, свобода індивідуальності) та креативного управління [13, с. 35].

С. Д. Дімітрова-Бурлаєнко проаналізувала сучасний науковий дискурс щодо співвідношення згаданих понять і погоджується з тим, що їх слід відокремлювати залежно від результату відповідної діяльності. Так, якщо творчість – процес творчої діяльності, спрямований на створення якісно нового продукту, пошук нестандартного рішення, що, однак, не передбачає обов'язкову наявність результату такої діяльності, є діяльністю заради процесу, то креативність – здатність до творчих, результативних дій, що зумовлює нове, незвичне бачення проблеми чи ситуації; процес, спрямований на результат і, як такий, є необхідною і суттєвою складовою творчого процесу [3, с. 86-87]. Ми не можемо погодитися з викладеним і, незважаючи на те, що встановлення співвідношення категорій «творчість» і «креативність» не є завданням статті, на обґрунтування нашої позиції наведемо деякі аргументи.

Креативність – це здатність створювати і знаходити нові оригінальні ідеї, що відхиляються від прийнятих схем мислення, успішно вирішувати поставлені завдання нестандартним чином; бачення проблем під іншим кутом та вміння вирішити їх унікальним способом [7]. У прямому перекладі з англійської мови (create – створювати, creative – творчий), креативність означає – створювати, творити, творчий. В універсальному словнику української мови, креативність – творча, новаторська діяльність [4, с. 315]. Як бачимо, креативність визначається посередництвом терміна «творчість» і передбачає діяльність та реалізацію нестандартних підходів до вирішення проблем, які виникають у різних сферах життя та діяльності особи.

Щодо тлумачення поняття «творчість», в академічному словнику української мови запропоновано такі варіанти: діяльність людини, спрямована на створення духовних і

матеріальних цінностей; діяльність, пройнята елементами нового, вдосконалення, збагачення, розвитку; те, що створено внаслідок такої діяльності, сукупність створеного кимось; здатність творити, бути творцем [4, с. 54]. Відтак, творчість, це – і здатність до діяльності, спрямованої на створення чогось нового, і сама ця діяльність, і її результат, отже, зміст понять «творчість» і «креативність» значною мірою збігаються.

Слід також зазначити, що творчість / креативність є суттєвою ознакою особистості і як таку її переважно розглядають з позицій психології. Так, за визначенням Л. І. Дідковської, креативність – це складне психічне утворення особистості, яке полягає у її здатності створювати нові, оригінальні образи, ідеї, продукти, вмінні відійти від стереотипів, зумовлене вродженими задатками та мірою їх розвитку в процесі соціалізації, і набуває характеру особистісної риси, стає стилем життя, поведінки, діяльності [2, с. 120]. Саме формування і розвиток креативності / творчості як якості особистості, на наш погляд, і є результатом відповідної творчості як діяльності.

Ми поділяємо думку, викладену у працях фахівців з педагогіки та психології, що особливо сприятливим для розвитку креативності / творчості є старший шкільний вік. О. Л. Передерій пояснює це тим, що саме в цей період у людини формується активна життєва позиція, відбувається самовизначення, самоусвідомлення та усвідомлення навколишнього світу і ставлення до нього, усвідомлений вибір майбутньої професії, у результаті чого зростає потреба в знаннях, отже, інтенсивно розвиваються творчі здібності людини [6, с. 18].

Якщо виходити з того, що креативність є і здатністю до творчої діяльності, і безпосередньо такою діяльністю, і її результатом, то необхідною умовою розвитку цієї комплексної властивості особистості старшокласника є реалізація у процесі навчання компетентнісного та діяльнісного підходів. Поведений нами аналіз позицій науковців щодо сутності компетентнісного підходу – [11, с. 20-21], свідчить, що такий підхід передбачає переорієнтацію навчання з процесу на результат, дозволяє розвивати в учнів готовність і здатність до пізнавальної діяльності, загалом до діяльності у різних сферах життя. Діяльнісний підхід, відповідно до Державного стандарту, це – спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань з різних навчальних предметів, успішну адаптацію людини в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності, самоосвіти [8]. Враховуючи викладене, розвиток креативності у старшокласників у процесі навчання суспільствознавчих предметів передбачає забезпечення єдності цільового, змістового, процесуального і результативного компонентів.

Виходячи з навчальної програми «Історія України та Всесвітня історія у 10-11 класах» [5], передусім слід зазначити, що навчання історії наразі спрямоване на реалізацію мети повної загальної середньої освіти, яка, поряд із розвитком та соціалізацією особистості учнів/учениць, формуванні в них національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, передбачає і розвиток творчих здібностей, дослідницьких та інших навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів. До завдань, спрямованих на реалізацію мети історичної освіти у старшій школі, віднесено й розвиток історичного, критичного і творчого мислення, здатності розуміти загальний хід історичного процесу, проблеми, які стоять перед країною та світом. Значною мірою у його виконанні сприяє зміст історичного матеріалу, який ґрунтується на визначених пріоритетах, зокрема таких принципах, як: хронологічна послідовність, науковість, логічність, гуманізація, проблемне навчання, національна спрямованість, полікультурність, оптимальне співвідношення політичної, соціально-економічної та культурної складових історичного процесу тощо. На розвиток креативності в учнів, безпосередньо їх творчо-пошукових умінь і навичок, на основі матеріалу, окресленого програмою, передбачене вивчення певних тем у формі практичного заняття, застосування проектних технологій, написання учнями есе, дослідження окремих питань у різний спосіб, залежно від умов організації навчального процесу, пізнавальних можливостей учнів, класу, індивідуального підходу вчителя до викладання.

Результативними показниками навчально-пізнавальної діяльності учнів є такі творчо-пошукові уміння і навички, як: встановлювати синхронність подій (зокрема, подій Першої світової війни на українських територіях, що входили до складу Російської імперії та Австро-Угорщини, і на Західному фронті); складати характеристики історичних діячів; проводити порівняльний аналіз і робити на його основі аргументовані висновки (до прикладу, проаналізувати й порівняти: змісти універсалів УЦР, причини і наслідки укладення УНР Брестського мирного договору; стратегії подолання світової економічної кризи, обрані урядами США, Великої Британії, Франції, Німеччини та Італії; комуністичний, фашистський та нацистський тоталітарні режими; економічне та суспільне життя населення в країнах Азії та Латинської Америки з позицій протистояння демократії та авторитаризму); визначати чинники, здобутки і прорахунки (зокрема, УЦР у державотворчому процесі); виявляти специфіку (до прикладу, розвитку громадського і релігійного життя, мистецтва, освіти і науки за часів УНР, Української Держави та ЗУНР); висловлювати, аргументувати й обстоювати особисті судження (зокрема, щодо: ставлення українських політичних сил Наддніпрянщини і західноукраїнських земель до світової війни; результатів Української революції 1917-1921 рр.; місця і ролі українців у військових формуваннях держав Об'єднаних Націй у роки Другої світової війни та вирішення українського питання на завершальному етапі війни; заходів держав Антанти і Ліги Націй з підтримання стабільності у Європі; громадсько-політичної діяльності Махатми Ганді, Чан Кайші, Кемаля Ататюрка; спроби державного перевороту в СРСР у серпні 1991 р., його наслідків в Україні; ролі й місця України в загальносоюзних суспільно-політичних процесах у першій половині 1991 р.); давати оцінку рішенням Паризької та Вашингтонської конференцій з позицій інтересів «великих» і «малих» держав; визначити джерела нестабільності в Європі; пояснювати вплив досягнень науки і техніки на повсякденне життя людей; співставляти й узагальнювати інформацію; визначати тенденції й суперечності певного періоду розвитку; прогнозувати можливі шляхи розвитку України та зміни її геополітичного становища тощо.

Вивчення курсу «Громадянська освіта» за програмою – [1] ґрунтується на освітній моделі, задекларованій Рамкою компетентностей для культури демократії Ради Європи і охоплює такі компоненти, як: цінності; поведінкові установки; практичні навички; знання та їхнє критичне осмислення. У розвитку креативності старшокласників сприяють усі перелічені компоненти, проте, значною мірою це забезпечується під час формування практичних навичок, передусім, вміння аналітичного й критичного мислення, вміння слухати, розв'язувати конфлікти, бути гнучким й адаптивним, готовим до співпраці. Особливу роль наразі відіграють знання та їхнє критичне осмислення, безпосередньо: самопізнання і критична самооцінка; знання й пізнання світу та його критичне осмислення.

Компетентнісний потенціал курсу (за ключовими компетентностями) є суттєвим для становлення особистості як креативної / творчої. У цьому контексті важливим є те, що «... у старшому шкільному віці якісно змінюється структура навчальної мотивації особистості – навчальна діяльність стає для неї засобом реалізації життєвих планів майбутнього. Отже, завдання громадянської освіти для цієї вікової категорії учнівської молоді спрямовані на створення умов для соціального і професійного самовизначення, отримання соціального досвіду, що сприяє активній життєвій та громадянській позиції випускника / випускниці школи». Відповідно до програми, навчання курсу «Громадянська освіта» спрямоване на розвиток цілого комплексу умінь і навичок, при цьому, практично всі вони, за умови сформованості в особистості, позначають її як креативну. Зокрема такими є вміння: критично мислити, визначати проблему та бачити шляхи її розв'язання; аналізувати різні джерела інформації й аргументувати власну думку; вести конструктивний діалог, співпрацювати з іншими, знаходити компроміс, поважати думку інших, проявляти толерантність, емпатію. Відповідна методика охоплює практичні заняття як оптимальну форму навчання для ефективного засвоєння знань, розвитку вмінь, формування ставлень та утвердження цінностей через особистий практичний досвід учнів. Практичні заняття

дозволяють також розвивати навички соціальної взаємодії, вміння аналізувати ситуації у своєму життєвому середовищі, самостійно приймати відповідальні рішення і діяти у правовому полі тощо. Дієвими наразі є групові форми організації навчальної діяльності, а також методи проблемного навчання – дискусійні, дослідницькі, зокрема: дебати, рольові ігри та симуляції, вивчення кейсів, перегляд та обговорення фільмів і виставок, проектні технології, презентації, есе тощо. Все це загалом дозволяє розвивати критичне мислення, самостійність суджень, творчий потенціал здобувачів освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, креативність/творчість є інтегрованим, цілісним, системним психолого-педагогічним, водночас філософським та соціальним, явищем, що пов'язане з відмовою від стереотипів у мисленні. Як відповідне багатоаспектне поняття, воно позначає: якісну характеристику особистості як креативної/творчої; творчу діяльність, спрямовану на генерування/продукування нових ідей, рішень; креативне/творче мислення особистості, що призводить або уможливорює прийняття відповідних нестандартних рішень; безпосередньо результат такої діяльності. Останній можливо розглядати і як генерування нових ідей та використання їх безпосередньо для вирішення проблем різного характеру (у тому числі й навчальних/пізнавальних), і як сформовану й розвинену властивість особистості, і як готовність і здатність особистості до творчої діяльності, передусім до прийняття нестандартних, нетрадиційних рішень в різних, як типових, так і нетипових /критичних ситуаціях. У результаті аналізу програм навчальних предметів «Історія України та Всесвітня історія» і «Громадянська освіта» у 10-11 класах ми дійшли висновку, що дидактично-методичний потенціал цих курсів є суттєвим для розвитку особистості старшокласника/старшокласниці як креативної/творчої. Перспективним у напрямку дослідження є вивчення такого потенціалу курсів з історії та правознавства для профільного навчання у старшій школі.

Список використаних джерел

1. Громадянська освіта (інтегрований курс) для 10-11 класів: Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: [mon.gov.ua > media > programy-10-11-klas](http://mon.gov.ua/media/programy-10-11-klas) (дата звернення: 20.09.2020).
2. Дідковська Л. І. Психологічні особливості феномена креативності у старшокласників. *Проблеми сучасної психології*. 2013. Вип. 21. С. 117–128.
3. Дімітрова-Бурлаєнко С. Д. Дефініції понять «Творчість» і «креативність» у сучасному науковому дискурсі. Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Серія : Педагогічні науки. 2017. Вип. 135. С. 82–89.
4. Загоруйко О. Я. Великий універсальний словник української мови. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2010. 768 с.
5. Історія України. Всесвітня історія. 10-11 класи: Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 20.09.2020).
6. Передерій О. Л. Розвиток креативного мислення старшокласників як пріоритетний напрямок діяльності сучасної української школи. *Наука і освіта*. 2018. Вип. 11-12. С. 16–24.
7. Проект «Креативна Країна» – вивчення, розвиток та популяризація креативного мислення в Україні. URL: <https://creativescountry.org/projekt/> (дата звернення: 20.09.2020).
8. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України; Стандарт від 23.11.2011 р. № 1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.09.2020).
9. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 20.09.2020).
10. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя»: Європейський Союз; Рекомендації, Міжнародний документ від 18.12.2006 № 2006/962/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення: 20.09.2020).

11. Рябовол Л. Т. Система навчання правознавства учнів основної і старшої школи : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02. Київ, 2015. 600 с.
12. Словник української мови: Академічний тлумачний словник: в 11 томах. Т. 10. Київ, 1979. 756 с.
13. Ткаченко Л. І. Креативність і творчість: сучасний контент. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 9-10. С. 32–35.

References

1. Civic education (integrated course) for grades 10-11: Curriculum for secondary schools [*Gromadyanska osvita (integrovaniy kurs) dlya 10-11 klasiv: Navchalna programa dlya zagalnoosvitnih navchalnih zakladiv*]. Retrieved from: [mon.gov.ua ›media› programs-10-11-class](http://mon.gov.ua/media/programs-10-11-class) [in Ukrainian].
2. Didkovska, L.I. (2013). Psychological features of the phenomenon of creativity in high school students [*Psychological features of the phenomenon of creativity in high school students*]. Problems of modern psychology. Vip. 21. pp. 117-128 [in Ukrainian].
3. Dimitrova-Burlaenko, S.D. (2017). Definitions of "Creativity" and "creativity" in modern scientific discourse [*Definitions of "Creativity" and "creativity" in modern scientific discourse*]. Scientific notes [National Pedagogical University. MP Dragomanova]. Series: Pedagogical sciences. Vip. 135. pp. 82-89 [in Ukrainian].
4. Zagoruyko, O.Ya. (2010). Large universal dictionary of the Ukrainian language [*Velikij universalnij slovník ukrayinskoyi movi*]. Kharkiv: TORSION PLUS. 768 p.
5. History of Ukraine. World History. Grades 10-11: Curriculum for secondary schools [*Istoriya Ukrayini. Vsesvitnya istoriya. 10-11 klasi : Navchalna programa dlya zagalnoosvitnih navchalnih zakladiv*]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> [in Ukrainian].
6. Perederiy, O.L. (2018). Development of creative thinking of high school students as a priority area of modern Ukrainian school [*Rozvitok kreativnogo mislennya starshoklasnikiv yak prioritetnij napryamok diyalnosti suchasnoyi ukrayinskoyi shkoli*]. Science and education. Vip. 11-12. Pp. 16-24. [in Ukrainian].
7. Creative Country project – study, development and popularization of creative thinking in Ukraine [*Proekt "Kreatyvna Krayina" – vyvchennya, rozvytok ta populyaryzatsiya kreatyvnoho myslennya v Ukrayini*]. Retrieved from: <https://creativecountry.org/projekt/> [in Ukrainian].
8. On approval of the State standard of basic and complete general secondary education: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine; Standard dated 23.11.2011 № 1392 [*Pro zatverdzhennya Derzhavnoho standartu bazovoyi i povnoyi zahal'noyi seredn'oyi osvity : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny; Standart*]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
9. About education: Law of Ukraine from 05.09.2017 № 2145-VIII [*Pro osvitu: Zakon Ukrayiny*]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
10. Recommendation 2006/962 / EU of the European Parliament and of the Council (EU) on core competences for lifelong learning [*Rekomendatsiya 2006/962/YES Yevropeys'koho Parlamentu ta Rady (YES) "Pro osnovni kompetentsiyi dlya navchannya protyhom us'oho zhyttya"*]: European Union; Recommendations, International document from 18.12.2006 № 2006/962/ EU. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text [in Ukrainian].
11. Ryabovol, L.T. (2015). System of teaching jurisprudence to students of primary and secondary school [*Systema navchannya pravознавства uchniv osnovnoyi i starshoyi shkoly*]: dis. ... dr. ped. Science: 13.00.02. Kyiv. 600 p. [in Ukrainian].
12. Dictionary of the Ukrainian language: Academic explanatory dictionary: in 11 volumes [*Slovník ukrayins'koyi movy: Akademichnyy tлумachnyy slovník*]. T. 10. Kyiv, 1979. 756 p. [in Ukrainian].

13. Tkachenko, L.I. (2014). Creativity and creativity: modern content [*Kreatyvnist' i tvorchist': suchasnyy kontent*]. Education and development of a gifted personality. № 9-10. Pp. 32-35. [in Ukrainian].

RYABOVOL Liliya, Doctor of Pedagogical Sciences, professor, Professor of State-legal Disciplines and Administrative Law Department, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

DEVELOPMENT OF CREATIVITY IN SENIOR STUDENTS IN THE PROCESS OF STUDYING SOCIAL SCIENCE SUBJECTS

Abstract. *In the article as a result of the analysis of the domestic educational legislation it is revealed that the purpose of education is development of intellect of the child, its critical and creative thinking, intellectual and creative abilities. The purpose of the article is to investigate the programs of social science subjects studied in high school and to determine the methodological and didactic potential of these courses for the development of creativity of high school students. Creativity has been found to be an integrated, holistic phenomenon associated with a departure from stereotypical thinking. It was found that, as a multifaceted concept, creativity means: qualitative characteristics of personality; creative activity aimed at generating new ideas, solutions; creative thinking that allows making non-standard decisions; the result of such activities. It is stated that a necessary condition for the development of creativity as a complex property of the personality of a high school student is the implementation of competence and activity approaches in the learning process, as well as ensuring the unity of target, content, procedural and effective components. Analysis of the curricula "History of Ukraine and World History" and "Civic Education" in grades 10-11 allowed us to conclude that the didactic and methodological potential of these courses is essential for the development of creativity of the individual. In particular, on the basis of the material outlined by these programs, the formation of creative search skills, the ability to think critically, identify problems and see ways to solve them, analyze various sources of information and argue their own opinion, have a constructive dialogue, cooperate with others, to find a compromise, to respect the opinion of others, to show tolerance, empathy. To ensure this, the study of certain topics in the form of practical classes, the use of problem-based learning, discussion, research, design, game technology, case studies, preparation of presentations, essays and more. All this in general allows to develop critical thinking, independence of judgments, creative potential of students.*

Key words: *creative thinking, initiative, history, civic education, methodical and didactic potential, methodical system.*

*Одержано редакцією: 22.09.2020 р.
Прийнято до публікації: 28.09.2020 р.*